

مقاله با موضوع

مرور کوتاه بر زندگانی حضرت فاطمه معصومه (س)

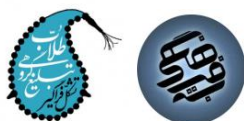
زندگینامه حضرت معصومه (س)

زندگی حضرت معصومه - سلام الله علیها - به دو دوره مهم تقسیم می‌شود: تولد و کودکی در مدینه، حضرت در راه ایران و قم.

تولد و کودکی در مدینه

حضرت معصومه - سلام الله علیها - یکی از بانوان با فضیلت و با شخصیت خاندان اهل بیت - علیهم السلام - می‌باشد. پدر بزرگوار او حضرت «موسی بن جعفر» امام هفتم شیعیان می‌باشد. مادر گرامی حضرت معصومه «نجمه» مادر بزرگوار امام رضا - علیه السلام - می‌باشد. نجمه از بانوان با فضیلت و از اسوه‌های تقوا و شرافت و از مخدرات کم نظیر تاریخ بشریت است. [۱]

درباره زمان تولد و وفات فاطمه معصومه - سلام الله علیها - آن چه مسلم است این است که زمان تولد آن حضرت پیش از سال یکصد و هفتاد و نه هجری بوده است زیرا بنابر نقل شیخ کلینی در شوال ۱۷۹ هارون الرشید امام موسی بن جعفر - علیه السلام - پدر حضرت معصومه - علیه السلام - را از مدینه به بغداد برد و در آن جا در ماه رجب ۱۸۳ از دنیا رحلت فرمود. [۲] و بنابر مدت عمر حضرت معصومه که از ۲۳ سال کمتر است، نمی‌تواند بعد از سال ۱۷۹ باشد چون در آن سال‌ها پدرش در زندان بود. پس تاریخ ولادت آن حضرت به طور دقیق مشخص نیست ولی طبق اسناد به دست آمده ولادت آن حضرت را در مدینه در سال ۱۷۳ نقل می‌کنند. [۳]

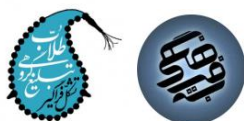
درباره تعداد فرزندان حضرت موسی بن جعفر - علیه السلام - و این که چند تن از آن‌ها فاطمه نام داشته‌اند اختلاف است. شیخ مفید تعداد آنان را سی و هفت تن ذکر کرده است؛ نوزده پسر و هجده دختر که دو تن از دختران، فاطمه نام داشتند. فاطمه‌الکبری و فاطمه‌الصغری [۴] حضرت فاطمه معصومه بعد از امام رضا - علیه السلام - از دیگر فرزندان حضرت موسی بن جعفر - علیه السلام - فاضل‌تر و دارای مقامی شامخ‌تر می‌باشد.

با گذشت ایام، حضرت معصومه - سلام الله علیها - هم دوران خردسالی را پشت سر گذاشت. و در این سال‌ها محل رشد آن حضرت خاندانی بود که او را با دریایی از علم و معرفت رو به رو ساخت. ولی بیش از ده بهار از عمر شریفش نگذشته بود که پدر بزرگوارش با زهر جفا در زندان هارون به شهادت رسید و دریایی از غم و اندوه بر قلب شریفش فرو ریخت که در این ایام غم و تنهایی، تنها مایه تسلی او برادرش امام رضا - علیه السلام - بود که ناگهان «مأمون» وجود اقدس امام هشتم را از کانون خانواده جدا نمود و به اجبار به خراسان جلب کرد و به اقامت اجباری در خراسان وادار نموده. حضرت معصومه - سلام الله علیها - دوری یک ساله فراق برادر را تحمل کرد.

حضرت معصومه در راه ایران و قم

یک سال بعد از رفتن حضرت علی بن موسی الرضا - علیه السلام - به سرزمین خراسان یعنی در سال ۲۰۱ هـ حضرت معصومه - علیها السلام - خواهر حضرت رضا، برای زیارت برادر از مدینه به مقصد خراسان حرکت کرد یا به موجب نقلی که چندان اعتبار ندارد طبق دعوت برادر رهسپار خراسان شد. چون آن حضرت با همراهانش وارد ساوه شد، بیمار و رنجور بود [۵] و می‌دانست در آن نزدیکی شهری است به نام قم که مردم آن از دوست‌داران اهل بیت اطهار هستند. از این امر چنین استنباط می‌شود که آوازه تشیع مردم قم و علاقه شدید ایشان به اهل بیت به مدینه هم رسیده بود.

در هر حال، حضرت پرسید میان ما و قم چند فرسخ فاصله است. گفتند: ده فرسخ و حضرت دستور حرکت به سوی قم را صادر کردند. در اینجا معلوم نیست که آیا مردم قم از آمدن حضرت فاطمه معصومه - علیها السلام - به ساوه اطلاع یافته و به استقبال آن حضرت رفته‌اند و با تجلیل و احترام به قم آورده‌اند، یا خود او به طرف قم حرکت کرده است. طبق نقل کتاب قم، روایت صحیح و درست این است که چون خبر به آل سعد رسید با هم اتفاق کردند که از او درخواست کنند به قم بیاید. از میان ایشان، موسی بن خزرج بن سعد اشعری بیرون آمد، و چون به شرف ملازمت حضرت فاطمه رسید زمام ناقه او بگرفت و به جانب شهر بکشید و به در سرای خود فرود آورد. [۶] از این نقل معلوم می‌شود که حضرت فاطمه معصومه - علیها السلام - به طرف قم حرکت کرده بود و موسی بن خزرج در اثنای راه به وی رسیده بوده است.

محل سرای موسی بن خزرج و حجره‌ای که حضرت معصومه در آن به عبادت می‌پرداخته اکنون معین و زیارتگاه است. گویا در این سخن اختلافی نباشد که حضرت فاطمه معصومه - علیها السلام - مدت هفده روز در آن محل توقف داشته و پس از آن رحلت فرموده است. بنابر نوشته کتاب قم، بعد از غسل دادن و کفن کردن و نمازگزاردن بر جسد مطهر او، موسی بن خزرج آن حضرت را در زمینی در بابلان (همین محل فعلی) نیمه دوم قرن چهارم که به او تعلق داشت دفن کرد و بر سر تربت او سایه‌بانی درست کرد.

نویسنده کتاب قم می‌نویسد:

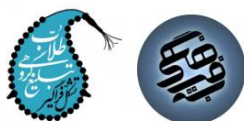
روایت کرد مرا حسین بن علی بن حسین بن موسی بن بابویه از محمد بن حسن بن احمد بن الولید و او از راویان دیگر، که چون حضرت فاطمه وفات یافت بعد از غسل و تکفین او را به مقبره بابلان بردند و در کنار سردابی گذاشتند. آل سعد (اشعری) با یکدیگر اختلاف کردند در این باب که چه کسی سزاوار است در سرداب رود و فاطمه را بر زمین بگذارد و به خاک سپارد که در این هنگام از جانب ریگستان دو سوار که جلو دهان خود را بسته بودند بدان جا آمدند چون به جنازه فاطمه رسیدند، از اسب پیاده شدند و بر او نماز گذارده و در سرداب رفتند و جسد مطهر او را دفن کردند و برهیچ کس معلوم نشد که آن دو سوار که بودند. [۷]

بدون هیچ اختلافی سال وفات آن حضرت را یقیناً ۲۰۱ هـ نقل کرده‌اند ولی در این که در چه روز و ماهی از این سال بوده اختلاف می‌باشد که بعضی دهم ربیع الثانی را قوی می‌دانند. [۸]

حضرت معصومه (س) و قم

گویا آوازه تشیع مردم قم در زمان حضرت معصومه - سلام الله علیها - تا به مدینه رسیده بوده و حضرت معصومه - سلام الله علیها - از وجود این شهر و ارادت و محبت مردم آن، نسبت به خاندان پیغمبر - صلی الله علیه و آله - اطلاع داشته است.

وضع قم از نظر شهری آن طور که یعقوبی نوشته است، دو قسمت بوده که به مجموع این دو قسمت قم می‌گفته‌اند و رودخانه از میان آن دو می‌گذشته است. [۹] اما بخاطر دفن حضرت معصومه - سلام الله علیها - در این شهر و به واسطه موقعیت ممتاز فاطمه معصومه - سلام الله علیها - در میان دیگر امامزادگان، به کلی وضع این شهر تغییر یافت. نخست این که شهر قم به تدریج از شمال شرقی، به جنوب غربی که محل دفن آن حضرت بود کشیده شد، به طوری که حرم فاطمه معصومه - سلام الله علیها - که در فاصله‌ای از شهر قرار داشت امروز در مرکز شهر و در آبادترین قسمت آن واقع است. تأثیر

دیگر حضرت معصومه - سلام الله علیها - به قم، توجه پادشاهان و امراء و طبقات گوناگون مردم به این شهر و کوچ بسیاری از افراد اطراف برای اقامت در آن است.

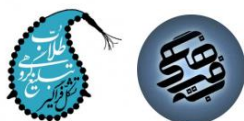
دیگر این که، قم دارای جنبه مذهبی مخصوص شد و مرکز روحانیت شیعه قرار گرفت و عده‌ای از بزرگان علمای شیعه از آن جا برخاستند یا در آن اقامت کردند که امروزه به برکت این بانوی بزرگ، قم به یک مرکز بزرگ علمی، فرهنگی و پژوهشی دنیا تبدیل شده و صدها مدرسه علمی و مراکز تحقیقاتی و کتابخانه‌های مجهز مشغول فعالیت‌های علمی و فرهنگی در حوزه اسلام و تشیع می‌باشد. [۱۰]

دیگر، مسافرت ده‌ها هزار نفر در هر سال از نواحی ایران و کشورهای دیگر است که وجود حرم مطهر و گنبد طلا و کاشی‌کاری و گلدسته‌های زیبا و تاریخی، این شهر را جزء شهرهای توریستی ایران قرار داده که همواره هر سال جهانگردان بسیاری به آن رفت و آمد می‌کنند.

آری، قم، شهری که از نظر آب و هوا و مناظر زیبای طبیعی در سطح بسیار پایینی قرار دارد و از آب و هوای خشک و گرم کویری برخوردار است و از رونق اقتصادی و زیستی ناچیزی برخوردار بود. به برکت این بانوی بزرگوار به شهری علمی، فرهنگی و اقتصادی تبدیل شد که امروزه از نظر علمی حرف اول را در جهان اسلام می‌زند و از نظر اجتماعی و زیست شهری، به یکی از کلان شهرهای ایران تبدیل شده به طوری که به استانی مستقل تبدیل گردید. و به خاطر هجوم شیفتگان اهل بیت - علیهم السّلام - به این شهر، از رونق اقتصادی پویا و بالایی برخوردار است. خلاصه قم امروزه همچون ستاره‌ای درخشان در آسمان جهان اسلام می‌درخشد که این نور برگرفته از نور ولایت و امامت می‌باشد.

شخصیت و فضایل حضرت معصومه (س)

حضرت فاطمه معصومه - سلام الله علیها - دارای شخصیتی رفیع و والا مقام می‌باشد بطوری که ائمه طاهرین - علیهم السّلام - از این بانو، با جلالت و تکریم یاد کرده‌اند و حتی پیش از ولادت آن حضرت، بلکه پیش از ولادت پدر بزرگوارش، نام او بر لسان بعضی از ائمه - علیهم السّلام - آمده و از مقام والای او سخن گفته‌اند که به بعضی از آنها اشاره می‌شود. امام صادق - علیه السّلام - می‌فرماید: «أَلَا إِنَّ قَمَّ حَرَمَی وَ حَرَمَ وَلَدَی مِنْ بَعْدَی...» [۱۱] بدانید قم حرم من و حرم فرزندانم پس از من است، زنی از فرزندان من در این شهر در می‌گذرد که او دختر موسی است...».

امام صادق - علیه السلام - در حدیثی دیگر پیش از اینکه این فرزند گرانقدر متولد شود از فضیلت زیارت و مدفن او سخن می‌گوید و شیعیان را به اهمیت آن توجه می‌دهد و می‌فرماید «شهر قم، حرم ما است و در آن زنی از فرزندان من مدفون می‌شود، به نام فاطمه هر کس او را زیارت کند بهشت برای او ثابت می‌شود...» [۱۲]

همه این بیانات حاکی از شأن و عظمت و فضیلت این بانوی مکرم اسلام می‌باشد. بی‌شک این فضایل و خصوصیات اخلاقی این بانوی بزرگ است که او را دارای چنین مقام و منزلتی نموده است چون امام موسی کاظم - علیه السلام - دارای ۳۷ فرزند بود که در میان آنها این بانوی مکرم است که مثل ستاره‌ای درخشان می‌درخشد و در میان فرزندان امام کاظم - علیه السلام - بعد از امام رضا - علیه السلام - هیچ کدام هم سنگ او نمی‌باشد. حال به خصوصیات و فضایی اشاره می‌کنیم که باعث عظمت و درخشش او در میان دیگر امامزادگان شده است.

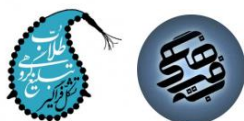
شرافت خانوادگی

او ماه تابانی است که از برج امامت طلوع کرده در آغوش امامت تربیت یافته، قنداقه امامت را نیز در دامن خود پرورش داده است زیرا او دختر امام، خواهر امام و عمه امام است. همه نیاکان او مشعلداران امامت، پرچمداران هدایت، اسوه‌های فضیلت و استوانه‌های ولایتند. و مادر بزرگوارش از بانوان با فضیلت و از اسوه‌های تقوی و شرافت و از زنان کم نظیر تاریخ بشریت است.

بدیهی است که تأثیر شخصیت پدر و مادر در روح و جسم فرزندان را نمی‌توان انکار کرد این ویژگی در وجود حضرت فاطمه معصومه - سلام الله علیها - نیز بروز یافت و از هر دو طرف فضایی را به ارث برد و می‌توان سر برتری آن حضرت بر دیگر فرزندان موسی بن جعفر - علیه السلام - را در همین نکته یافت. البته این نمی‌تواند به معنای تأثیر نداشتن تلاش و کوشش آن حضرت در این راه باشد بلکه علاوه بر همه شایستگی‌های فردی که در وجود خویش به وجود آورده بود از این عوامل نیز به عنوان مکمل و پشتوانه ترقی و تکامل معنوی اخلاقی و علمی سود می‌برد.

عبادت حضرت معصومه - سلام الله علیها -

بنا به تصریح قرآن هدف از خلقت انسان چیزی جز عبادت و بندگی خداوند نیست کسانی که به این هدف مهم پی بردند در راه رسیدن به عالیت‌ترین مرحله آن سر از پا نمی‌شناختند.

یکی از عالیترین نمونه‌های عبادت و بندگی خدا از خاندان ولایت و امامت، کریمه اهل بیت فاطمه معصومه - سلام الله علیها - می‌باشد. او با عبادت و شب زنده‌داری هفده روزه‌اش در واپسین روزهای عمر شریفش در مدت اقامتش در منزل موسی بن الخزرج، گوشه‌ای از یک عمر عبودیت و خضوع و خشوع آن زاده عبد صالح خدا در برابر ذات پاک الهی است. [۱۳]

محدثه بودن آن حضرت

از ویژگی‌های حضرت معصومه - سلام الله علیها - این بود که علوم اسلام و آل محمد - صلی الله علیه و آله - آگاهی داشت و آن حضرت از جمله روایت کنندگان حدیث بود و چندین حدیث است که در سند آنها نام حضرت فاطمه معصومه - سلام الله علیها - به چشم می‌خورد که علامه بزرگوار امینی در کتاب شریف الغدير به بعضی از آنها استناد می‌کند مانند، عن فاطمه بنت علی بن موسی الرضا حدثنی... «من كنت مولاه فعلى مولاه» [۱۴]. نقل این احادیث حاکی از مقام علمی والای آن بانو می‌باشد.

لقب معصومه - سلام الله علیها -

مقام عصمت که عالی‌ترین مقام معنوی و پاکی است، درجاتی دارد، و در وهله اول بر دو گونه است: ۱. معصوم از خطاء

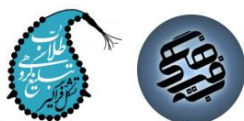
۲. معصوم از گناه.

حضرت معصومه - سلام الله علیها - مانند حضرت زینب - علیها السلام - در یکی از درجات عصمتند، گر چه در درجات چهارده معصوم - علیهم السلام - نباشد.

روایت شده حضرت رضا - علیه السلام - فرمودند «من زار المعصومة بقم کمن زارنی» [۱۵] کسی که معصومه را در قم زیارت بکند مانند آن است که مرا زیارت کرده است. گرچه شواهد و قرائن در مورد مقام عصمت حضرت معصومه - سلام الله علیها - بسیار است، ولی سخن فوق از امام معصوم - علیه السلام - شاید اشاره‌ای باشد که حضرت معصومه - سلام الله علیها - دارای مقام عصمت بوده است، ضمناً این سخن بیانگر آن است که: این لقب را حضرت رضا - علیه السلام - به فاطمه کبری - سلام الله علیها - داده است. و گر نه نام آن حضرت معصومه نمی‌باشد.

شفاعت گسترده

اعتقاد به شفاعت انبیاء و اولیاء از ضروریات مذهب شیعه است و هیچ تردیدی در آن نیست. و بالاترین جایگاه شفاعت، از آن رسول گرامی اسلام - صلی الله علیه و آله - است که در قرآن کریم از آن به (مقام محمود) تعبیر شده است. همانا دو تن از بانوان خاندان رسول مکرم - صلی الله علیه و آله - هم شفاعت گسترده‌ای دارند که بسیار وسیع و جهان شمول است. ۱.

خاتون محشر، صدیقه اطهر، حضرت فاطمه - سلام الله علیها - ۲. شفیعه روز جزا، حضرت فاطمه معصومه - علیها السلام - .
که بعد از حضرت زهرا - سلام الله علیها - از جهت گستردگی شفاعت، هیچ بانویی به شفیعه محشر حضرت معصومه - سلام
الله علیها - نمی‌رسد. که امام جعفر صادق - علیه السلام - در این رابطه می‌فرماید: «تَدْخُلُ بِشَفَاعَتِهَا شِيعَتُنَا الْجَنَّةَ
بِاجْمَعِهِمْ» [۱۶]. با شفاعت او همه شیعیان ما وارد بهشت می‌شوند.

زیارتنامه مخصوص

یکی از شواهد عظمت استثنایی حضرت معصومه - سلام الله علیها - زیارتنامه‌ای است که به خصوص، حضرت رضا - علیه
السلام - در شأن او صادر فرموده است. زیرا بعد از فاطمه زهرا - سلام الله علیها - تنها زیارتی که از امام معصوم برای یک
زن نقل شده، زیارت حضرت معصومه - سلام الله علیها - است و هیچ یک از بانوان خاندان عصمت و طهارت زیارت
مخصوص از امام ندارد.

پی نوشتها:

سامانه انتشار محتوای تشکل فراگیر تبلیغ گروهی طلاب

- [۱]. صدوق، عیون الاخبار، ج ۱، ص ۱۴؛ طبرسی، اعلام الوری، ص ۳۰۲؛ طبری، امامی، دلائل الامامت، ص ۳۰۹؛ اثبائه الهداء، ج ۳، ص ۲۳۳؛ مناقب آل ابی طالب، ج ۴، ص ۳۹۶.
- [۲]. اصول کافی، محمد بن یعقوب کلینی، انتشارات ولی عصر، تهران، ۱۳۷۵، ج ۲، کتاب الحجّة.
- [۳]. مستدرک سفینه، شیخ علی نمازی، ج ۸، ص ۲۵۷.
- [۴]. الارشاد، محمد بن نعمان (مفید)، انتشارات، ج ۲، ص ۲۴۲.
- [۵]. کتاب قم، چاپخانه مجلس، تهران، ص ۲۱۳.
- [۶]. همان، ص ۲۱۳.
- [۷]. کتاب قم، ص ۳۱۲.
- [۸]. تاریخ قم، حسن قمی، چ قم، ص ۲۱۳؛ بحار الانوار، ج ۴۸، ص ۲۹۰؛ اعیان الشیعه، چ بیروت، ج ۸، ص ۳۹۱؛ انوار المشعشعین، ج ۱، ص ۲۰۸.
- [۹]. فتوح البلدان، بلاذری، چ نجف، ص ۴۰.
- [۱۰]. علی اصغر فقیهی، تاریخ مذهبی قم، انتشارات زائر، ص ۱۰۴.
- [۱۱]. سفینه البحار، ج ۲، ص ۲۷۶.
- [۱۲]. علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۶، ص ۲۱۶.
- [۱۳]. قم شناسی و گردشگری، ص ۲۹۲.
- [۱۴]. علامه امینی، الغدیر، ج ۱، ص ۱۹۶.
- [۱۵]. ریا حین الشریع، ج ۵، ص ۳۵.
- [۱۶]. علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۶، ص ۲۲۸.

